

■ آفریقای جنوبی؛ موقعیت امروز و رسالت‌های ما

رضا پاکدامن

پیش‌نوشتار

کشور آفریقای جنوبی، به دلیل دارا بودن منابع طبیعی غنی، کارخانه‌های صنعتی، امکانات گسترده تجاری بالقوه و موقعیت جغرافیایی استراتژیک، از مدتها قبل مورد توجه کشورهای خارجی قرار داشته است. علی‌رغم وجود زمینه‌های مساعد فراوان برای توسعه آفریقای جنوبی، کشور مزبور در بهره‌برداری کامل از این زمینه‌ها ناموفق بوده است. عمده‌ترین دلیل این عدم موفقیت، ادامه سیاست‌های تبعیض نژادی توسط اقلیت سفیدپوست اروپایی‌الاصل (که دارای تبعات داخلی و بین‌المللی بوده) ارزیابی گردیده است. در بُعد داخلی، اعتصابات کارگری و درگیری‌های فیزیکی مردم سیاه‌پوست با رژیم آپارتاید، ضربات اقتصادی سهمگین و ویرانگری به این کشور وارد کرده است، به طوری که در سال

۱۹۸۹ میلادی دولت آپارتاید مجبور گردید که بیش از ۵/۵ میلیارد دلار صرف سرکوب مبارزات مردم از طریق تأمین هزینه‌های نیروهای مسلح و امنیتی، احداث و نگهداری زندانها و سایر اقدامات سرکوبگرانه نماید که این رقم ۲۳ درصد از بودجه کل کشور را تشکیل می‌داد.

در بُعد بین‌المللی نیز، ادامه سیاست‌ها تبعیض نژادی توسط دولت آپارتاید که رسماً وضعیت حکومت نظامی اعلام شده‌ای در کشور حاکم نموده بود، از دو طریق به اقتصاد این کشور لطماتی وارد کرد: ۱- گروهی از کشورها از جمله جمهوری اسلامی ایران به عنوان اعتراض به سیاست‌های نژادپرستانه حکومت آپارتاید در آفریقای جنوبی، هرگونه رابطه حتی ارتباط ورزشی با این کشور را تحریم کردند که در نهایت کشور مزبور از ایجاد روابط اقتصادی

و بازرگانی با گروهی از کشورهای جهان محروم گردید.

۲- گروه دیگری از کشورها به دلیل عدم امنیت و فضای مناسب در داخل آفریقای جنوبی به واسطه تشدید مبارزات مردمی علیه دولت، از سرمایه‌گذاری در زمینه‌های تجارت و صنعت در این کشور منصرف و طی سالهای آخر دهه ۱۹۸۰ حجم زیادی از سرمایه‌های خارجی که حدوداً ۲۵ میلیارد دلار تخمین زده شده است، از این کشور خارج گردید. این موضوع ضربه سنگینی بر اقتصاد آفریقای جنوبی که در سال ۱۹۹۰ با بیش از ۲۱ میلیارد دلار بدهی خارجی به جذب سرمایه‌های خارجی شدیداً متکی بود، وارد کرده است.

در یک گزارش تحلیلی که توسط سازمان موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت (گات) پیرامون وضعیت کشور آفریقای جنوبی در سال ۱۹۹۳ تهیه گردیده، ضمن اشاره به مشکلات اقتصادی و کاهش هفت درصد تجارت و سرمایه‌گذاری خارجی در این کشور (که موجب ۱۳ میلیارد دلار ضرر شده) نسخه علاج اقتصاد بیمار این کشور را با این جمله بیان می‌دارد:

«ثبات سیاسی، کلید تجدید رشد اقتصادی آفریقای جنوبی است»^(۱)

اقلیت سفیدپوست حاکم بر این کشور که اکثریت ثروت آن را در تملک دارند در چند سال گذشته با این حقیقت آشنا شدند، تا حدی که آنها را به تجدیدنظر در سیاستهایشان ناگزیر کرد. انتخاب

«F.W.Deklerk» در سپتامبر ۱۹۸۹ به سمت ریاست جمهوری این کشور، اولین قدم در جهت انجام اصلاحات گسترده بود. برنامه اعلام شده وی متکی بر تغییر اساسی در بافت سیاست کشور به منظور مقبول واقع شدن در سطح جهان تلقی گردید. یک سال بعد نلسون ماندلا رئیس حزب کنگره ملی آفریقا، بعد از ۲۷ سال از زندان آزاد و حزب وی قانونی اعلام شد. بعد از انجام اصلاحات بنیادین سیاسی در این کشور، دولت جمهوری اسلامی ایران به موجب تصویب نامه شماره ۵۵۷۰۲/ت/۲۹۷ هـ مورخ ۷۲/۱۰/۲۸ هیأت وزیران، به ستاد هماهنگی روابط اقتصادی خارجی وزارت امور خارجه ابلاغ نمود که:

«وزارت امور خارجه نسبت به برقراری روابط دولت جمهوری اسلامی ایران با کشور آفریقای جنوبی و لغو تحریمهای برقرار شده علیه آن کشور اقدام نماید»^(۲).

و بدین ترتیب برقراری رابطه با کشور آفریقای جنوبی در سال ۷۳ و همزمان با مراسم سوگند ریاست جمهوری نلسون ماندلا با اعزام یک هیأت ایرانی برای شرکت در این مراسم، تحقق یافت. نظر به اهمیت برقراری رابطه با کشور آفریقای جنوبی و به منظور ارائه دورنمایی از روابط جمهوری اسلامی ایران با این کشور، وضعیت کشور مزبور را در سه زمینه سیاسی، اقتصادی و علم - تکنولوژی در ادامه مورد بررسی قرار خواهیم داد.

1- Beijing Review, Dec 27.93,P.11

۲- ضمیمه روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران، شماره مسلسل ۶۰۶، ص ۶۵۲

۱- وضعیت سیاسی

بعد از گذشت بیش از سه قرن حکومت اقلیت سفیدپوست در کشور آفریقای جنوبی، در ماه مه ۱۹۹۴ میلادی (اردیبهشت ۱۳۷۳) با برگزاری اولین انتخابات آزاد پارلمانی، اساسی ترین اقدام برای تشکیل یک حکومت مردمی در این کشور، صورت گرفت. با آزادی «نلسون ماندلا» از زندان و آزادی فعالیت حزب «کنگره ملی آفریقا»^(۱) در سال ۱۹۹۰ میلادی و سایر احزاب وابسته به سیاه‌پوستان، زمینه‌های برگزاری یک انتخابات فراگیر از چند سال قبل به تدریج فراهم گردیده بود. در این انتخابات ۲۷ حزب با دیدگاه‌های سیاسی و اقتصادی مختلف شرکت داشتند که برخی از آنها عبارتند از:

۱- کنگره ملی آفریقا به رهبری نلسون ماندلا
 ۲- حزب ملی^(۲) به رهبری دی کلرک رئیس جمهور سابق سفیدپوست آفریقای جنوبی
 ۳- حزب جبهه آزادی^(۳) به رهبری ویلجون رئیس نیروهای مسلح دولت اقلیت سفیدپوست

۴- حزب آزادی انکاتا^(۴)

۵- حزب مسلمان آفریقا^(۵)

۶- حزب فهرست کارگران^(۶)

۷- حزب صلح حقوق زنان^(۷)

۸- حزب دمکرات مسیحی آفریقا^(۸)

۹- جنبش دمکراتیک آفریقا^(۹)

۱۰- حزب کنگره میانه‌روهای آفریقا^(۱۰)

۱۱- جبهه اقلیت^(۱۱)

۱۲- حزب دمکراتیک^(۱۲)

در این انتخابات آزاد، پیروزی سیاه‌پوستان که اکثریت جمعیت و رأی‌دهندگان را تشکیل می‌دادند، بدیهی به نظر می‌رسید؛ به همین دلیل برخلاف معمول، رقابت اصلی انتخاباتی بین دو حزب سیاه‌پوست، «کنگره ملی آفریقا» و حزب «آزادی اینکاتا»، به جای رقابت بین کنگره ملی آفریقا و حزب ملی حاکم سابق بود. رقابت انتخاباتی این دو حزب سیاه‌پوست موجب زدوخوردهای خونین در قبیله «زولو»^(۱۳) نقش تحریک‌آمیز رئیس قبیله زولو به نام "Mangosuthu Buthelezi" در این قائله خونین بی‌تأثیر نبوده است^(۱۴). کنگره ملی آفریقا در این انتخابات با کسب ۶۳/۱ درصد آرا با قاطعیت برنده شد. حزب ملی به رهبری «دی کلرک» ۲۲/۹ درصد و حزب «آزادی اینکاتا» ۶/۳ درصد آرا را به خود اختصاص دادند^(۱۵). به این ترتیب نلسون ماندلا ریاست جمهوری آفریقای جنوبی برگزیده شد.

1- African National Congress (ANC)

2- National Party 3- Freedom Front Party

4- Inkatna Freedom Party

5- Africa Muslim Party

6- Workers - List Party

7- Womens Rights Peace Party

8- African Christian Democrat Party

9- African Democratic Movement

10- African Moderares Congress Party

11- Minority Front 12- Democratic Party

13- Zulu

14- Newsweek, May "2" 94,P.13.

۱۵- روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۴/۷/۷۳، ص ۱۵

کنگره ملی آفریقا که حزب حاکم آفریقای جنوبی محسوب می‌شود به دلیل حمایت مادی و معنوی جمهوری اسلامی ایران از مبارزات مردم این کشور علیه رژیم سابق نژادپرست، دارای روابط خوبی با جمهوری اسلامی ایران می‌باشد، به طوری که نلسون ماندلا در سفری که در سال ۱۳۷۲ به ایران کرد در ملاقات با حضرت آیت‌الله خامنه‌ای از ایشان به عنوان «رهبرمن» یاد نمود. از سویی، وجود اقلیتهای آسیایی‌الاصیل مسلمان که اکثراً از شبه قاره هند به آن کشور مهاجرت کرده‌اند، همچنین وجود احزاب و گروههای فعال مسلمان در این کشور، زمینه‌های مساعدی برای همکاری بین دو کشور آفریقای جنوبی و جمهوری اسلامی ایران فراهم نموده است. در بُعد بین‌المللی خصوصاً در سطح قاره آفریقا، دولت جدید آفریقای جنوبی با پشتوانه چندین سال مبارزه و موضعگیری انقلابی علیه رژیم نژادپرست آفریقای جنوبی و متحدین غربی و صهیونیستی آن، در بسیاری از موضوعات بین‌المللی دارای دیدگاههای مشترک با جمهوری اسلامی ایران می‌باشد که این واقعیت، همکاری هر چه بیشتر دو دولت را در زمینه‌های بین‌المللی موجب شده است.

خصوصاً اینکه دولت جدید آفریقای جنوبی با عضویت در سازمان وحدت آفریقا به عنوان پنجاه و سومین عضو در

اگرچه اولین انتخابات پارلمانی آزاد در آفریقای جنوبی برخلاف انتظار بسیاری از تحلیلگران، تقریباً بدون ناآرامی برگزار گردید، ولی بعضی از گروههای سفیدپوست افراطی که این انتخابات را نیز تحریم کرده بودند، برای دولت جدید آفریقای جنوبی مشکلاتی ایجاد خواهند کرد. مهمترین این گروهها یکی «جنبش مقاومت آفریکانر»^(۱) به رهبری Eugene Terreblanche و دیگری حزب متحد آن به نام «جبهه فولکس آفریکانر»^(۲) به رهبری Ferdinand Harozenberg می‌باشند. گروههای سیاسی اخیر بیشتر به حمایت خانواده‌های نیروهای نظامی و پلیس سفیدپوست متکی هستند و از نگرانی این افراد در مورد آینده شغلی سفیدپوستان در دوران حاکمیت دولت سیاه‌پوست ماندلا استفاده می‌نمایند. دولت ماندلا برای خنثی‌سازی اقدامات گروههای مزبور برای مدت پنج سال دوره ریاست جمهوری خود، شغل دویست هزار نفر از این افراد را تضمین نموده است.^(۳)

ماندلا برای رفع نگرانی اقلیتهای قومی نیز، در یک سخنرانی که به مناسبت پیروزی در انتخابات ریاست جمهوری ایراد نمود به همکاری با ۵ میلیون نفر سفیدپوست، ۳/۵ میلیون نفر رنگین‌پوست و یک میلیون نفر آسیایی‌الاصیل ساکن آفریقای جنوبی تصریح کرد و اظهار داشت که «آنها [اقلیتهای ملی و قومی] دارای دانش، حرفه و تخصص هستند و ما به آنها اعتماد خواهیم کرد و به کار و تخصصشان احتیاج داریم»^(۴).

1- Afrikaner Resistance Movement

2- Afrikaner Volks-Front

3- "Time", May 9, 94, P.18

4- Ibid, P.21

دلار می‌شود. در آخرین اجلاس جامعه مزبور که در هفتم شهریور ۱۳۷۳ برگزار گردید «رابرت موگابه» رئیس‌جمهور زیمبابوه، ابراز امیدواری کرد که جامعه بتواند همکاری خود را در چارچوب کنوانسیون دوم در مورد روابط تجاری بین اتحادیه اروپا، کشورهای آفریقایی، اقیانوسیه و حوزه دریای کارائیب تقویت کند^(۳).

۲- وضعیت اقتصادی

یکی از برنامه‌های اساسی حزب کنگره ملی آفریقا، بعد از به قدرت رسیدن در آفریقای جنوبی، رفع بی‌عدالتیهای اقتصادی علیه اکثریت سیاه‌پوست این کشور می‌باشد که چندین قرن توسط حکومت‌های سفیدپوست با قاطعیت و تعدی اعمال می‌گردید. در این رابطه دولت ماندلا با توجه به انتظارات مردم از یک طرف و ابعاد وسیع و بین‌المللی موضوع از طرف دیگر، با مشکل بزرگی روبروست. برای درک عمیق مشکلات جاری این کشور، یک نظر به چند آمار در این رابطه کافی است تا به حجم معضلات موجود و فرا راه، آینده آن کشور پی‌برد. اختلاف شدید و دیرینه طبقاتی موجود در رژیم آپارتاید موجب گردیده بود که سفیدپوستان ۱۲ درصد از کل جمعیت این کشور را تشکیل می‌دهند، ۸۷ درصد از زمین و ۸۰ درصد از ثروت این کشور را در

خرداد ماه ۱۳۷۳، خود را علاقه‌مند به مشارکت در موضوعات بین‌المللی نشان داده است. البته دولت جدید آفریقای جنوبی نه به عنوان یک عضو ساده، بلکه به صورت عضوی فعال و مورد احترام اکثر کشورهای عضو این سازمان مهم بین‌المللی، ظاهر گردیده، به طوری که بعضاً نقش میانجیگر مصلح را بین سایر کشورها در این مدت کوتاه ایفا نموده است. از جمله، در تیرماه ۱۳۷۳ بعد از ملاقات آقای ماندلا با رؤسای جمهوری آنگولا، زئیر و موزامبیک، مقرر گردید که رئیس‌جمهور آفریقای جنوبی در نقش یک میانجی صلح بین گروه‌های متنازع در جنگ داخلی آنگولا ظاهر شود و در همین ماه ماندلا ملاقاتی نیز با رهبران گروه‌های مخالف دولت مرکزی آنگولا داشت^(۱).

یکی دیگر از اتحادیه‌های منطقه‌ای که کشور آفریقای جنوبی در آن عضویت فعال دارد، جامعه توسعه جنوب آفریقا (سادک)^(۲) می‌باشد. در این اتحادیه علاوه بر آفریقای جنوبی، کشورهای آنگولا، بوتسوانا، لسوتو، مالاوی، موزامبیک، نامیبیا، سوازیلند، تانزانیا، زامبیا و زیمبابوه شرکت دارند. جامعه مزبور دارای اهمیت بین‌المللی است و روابط نزدیکی با اتحادیه اروپا دارد. به طوری که بیش از نیمی از پروژه‌های عمرانی جامعه مزبور توسط اتحادیه اروپا تأمین مالی شده و رقم اعطایی به این جامعه از سال ۱۹۸۵ تاکنون بالغ بر ۳۲۲ میلیون

۱- روزنامه ابرار، ۱۸/۴/۷۳، ص ۲

2- Southern African Development Community

۳- بولتن اقتصادی خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران،

شماره ۱۳۱، ص ۲۲

علی‌رغم این مشکلات، نشانه‌های امیدوارکننده‌ای برای بهبود وضعیت اقتصادی کشور وجود دارد. شروع دوره ریاست جمهوری ماندلا، با اتمام دوره چهارساله رکود اقتصادی این کشور مصادف بوده است. بعد از سالها خشکسالی، تولیدات کشاورزی برای دومین سال متوالی رو به افزایش رفته و نرخ تورم در ماه مه ۱۹۹۴، به ۱۰/۶ درصد تنزل یافته که این رقم پایین‌ترین نرخ در طی دهه گذشته بوده است. انتظار می‌رود که در سال ۱۹۹۴ تولید ناخالص ملی (GDP) به ۳/۵ درصد افزایش یابد^(۶). نرخ بهره بانکی در حال حاضر حدود ۱۲ درصد می‌باشد. دیون خارجی آفریقای جنوبی کاهش یافته، به طوری که از میزان ۲۴ میلیارد دلار در دهه گذشته، اینک به ۱۷ میلیارد دلار رسیده و انتظار می‌رود که در پایان سال ۱۹۹۴ تا سطح ۱۶/۵ میلیارد دلار پایین بیاید. بعد از لغو تحریم اقتصادی علیه آفریقای جنوبی در سال گذشته توسط سازمان ملل متحد، بانک جهانی با اعطای وامی به مبلغ یک میلیارد دلار به این کشور موافقت کرده است که این مبلغ پشتوانه مالی خوبی برای دولت ماندلا محسوب می‌شود^(۷).

بیشترین وابستگی اقتصاد آفریقای

تملك داشته باشند و نیز متوسط دستمزد ماهانه یک سیاه‌پوست ۴۰۰ دلار، در مقابل ۱۵۰۰ دلار برای یک سفیدپوست شاغل همان کار و با همان تخصص بود^(۱). هم اکنون ۴ میلیون نفر سیاه‌پوست بی‌سواد در مقابل ۱۲۵ هزار نفر سفیدپوست بی‌سواد و نیز ۲۴۰ هزار سیاه‌پوست دستگاهی دارای تحصیلات دانشگاهی در مقابل ۱/۱ میلیون نفر سفیدپوست دانشگاه رفته وجود دارد^(۲). در بخش صنایع نیز از ۱۰۰ شرکت بزرگ آفریقای جنوبی بیش از ۹۷ شرکت دارای مدیران سفیدپوست می‌باشند^(۳).

به موازات این مشکلات ناشی از رژیم آپارتاید، دولت ماندلا با رکود اقتصادی ناشی از رکود جهانی و نیز کاهش قیمت طلا که یکی از اقلام مهم صادراتی این کشور است، روبروست. برای رهایی کشور، خصوصاً حمایت از اکثریت سیاه‌پوست، دولت ماندلا برنامه پنجساله‌ای را تحت عنوان برنامه بازسازی و توسعه (RDP)^(۴) ارائه نموده است. اهداف اصلی این برنامه احداث یک میلیون واحد مسکونی، برق‌رسانی ۲/۵ میلیون واحد مسکونی، ایجاد ۲/۵ میلیون شغل جدید از طریق کارهای عمومی می‌باشد. بسیاری از افراد به اهداف این برنامه توسعه را بلند پروازانه تلقی نموده‌اند. مقامات کنگره ملی آفریقا هزینه برنامه پنجساله مزبور را ۱۱ میلیارد دلار تخمین زده‌اند، ولی «دی کلرگ» رئیس‌جمهور سابق و رهبر حزب ملی، برای اجرای پروژه‌های طراحی شده رقم ۱۶۵ میلیارد دلار را پیش‌بینی نموده است^(۵).

1- Beijing Review, Dec, 27,93,P.11

2- Business Week, May 2,94,P.15.

3- Business Week, Oct. 11,93,P.23

4- Reconstruction and Development Programm (RDP)

5- Newsweek, May 2,94,P.19.

6- Ibid. P.16.

7- Beijing Review, Op Cit, P.10.

وجود صنایع بزرگ در این کشور، از دیگر امتیازات دولت ماندلا است. به استثنای پالایشگاههای بزرگ فرآورده‌های نفتی، بعضی از شرکتهای بزرگ غربی و ژاپنی، کارخانه‌هایی در این کشور احداث نموده‌اند. صنایع خودروسازی از جمله این موارد می‌باشد. هفت شرکت شامل «ب.ام.و»، «فولکس واگن»، «تویوتا» و «جنرال موتور»، طی سال ۱۹۹۳ بیش از ۲۲۷ هزار اتومبیل و کامیون سبک تولید نموده‌اند، توسعه صنایع خودروسازی جزو استراتژی توسعه صادرات این کشور می‌باشد^(۴).

براساس تحقیقات یک نشریه معتبر غربی^(۵)، اسامی چند شرکت آفریقای جنوبی در فهرست هزار شرکت برتر جهان قرار دارند که تعدادی از برترین آنها عبارتند از:

- ۱- شرکت Anglo American دارای رتبه ۳۰۹ بین هزار شرکت برتر جهان و با سود سالانه‌ای بالغ بر ۵۲۹ میلیون دلار
- ۲- شرکت Gencor دارای رتبه ۶۵۶ بین هزار شرکت برتر جهان و با سود سالانه‌ای بالغ بر ۳۹۷ میلیون دلار
- ۳- شرکت Driefontein Consolidated دارای رتبه ۸۳۵ بین هزار شرکت برتر جهان و سودی بالغ بر ۱۷۴ میلیون دلار

جنوبی به صنایع معدنی است. در سال ۱۹۹۰ میلادی ۶۲ درصد از کل ۲۲/۵ میلیارد دلار صادرات این کشور را به خود اختصاص داده بود^(۱). مهمترین مواد معدنی آفریقای جنوبی الماس، طلا و نفت می‌باشد. فروش الماس این کشور دارای سیری جهشی بوده به طوری که فروش آن در ۶ ماه اول سال ۱۹۹۳ به رقم قابل توجه ۲/۵۴ میلیارد دلار (در مقایسه با ۱/۷۹ میلیارد دلار در مدت مشابه سال قبل) رسیده است. افزایش قیمت طلا در بازارهای جهانی نیز اتفاق مثبتی برای اقتصاد این کشور بود. زیرا قیمت طلا در اواخر سال ۱۹۹۲ هراونس ۳۲۷ دلار، در ماه جولای ۱۹۹۳ به ۳۸۱ دلار یعنی به بالاترین قیمت طی دو سال اخیر رسید^(۲). آفریقای جنوبی صادرات فرآورده‌های نفتی خود را نیز افزایش داده است. میانگین صادرات فرآورده‌های نفتی این کشور شامل بنزین و گازوئیل طی دوره «۱۱ دی ۷۲ تا ۱۰ دی ۷۳» روزانه ۷۰ هزار بشکه بود (در مدت مشابه سال قبل، این میزان در حدود ۵۰ هزار بشکه در روز بوده) که به گزارش نشریه اپک، ظرفیت پالایش نفت این کشور در سال جاری افزایش می‌یابد.

در حال حاضر ظرفیت تصفیه نفت پالایشگاههای آفریقای جنوبی روزانه ۳۸۰ هزار بشکه می‌باشد. بخشی از فرآورده‌های نفتی آفریقای جنوبی به استرالیا و ویتنام صادر می‌شود^(۳).

1- Newsweek, May 2, 94, P. 21.

2- Beijing Review, Dec, 27, 93, P. 10

۳- بولتن اقتصادی خیرگزاری ج.ا. ایران، شماره ۸۱، ص ۱۲

4- Business Week, May 2, 94, P. 16.

5- Business Week, July, 12, 93, P. 45

صادرات آفریقای جنوبی نیز از سال ۱۹۹۳ شاهد رشد محسوسی بوده، به طوری که صادرات این کشور در سال ۱۹۹۳ به عمده‌ترین طرفهای تجاری خود (انگلستان، آلمان، ژاپن، ایتالیا و ایالات متحده) نسبت به سال قبل، ۶ درصد رشد داشته است^(۱). دولت جدید ماندلا نیز در راستای ارتقای میزان صادرات رو به رشد خود حرکت کرده و در این رابطه کشورهای در حال توسعه را نیز مورد توجه قرار داده است. به عنوان نمونه طبق گزارش خبرگزاری نیمه رسمی آناتولی، حجم تجارت ترکیه با آفریقای جنوبی طی سال ۱۹۹۳ میلادی بالغ بر ۲۵۶ میلیون دلار بوده و ارزش صادرات آفریقای جنوبی به ترکیه، بالغ بر ۲۰۵ میلیون دلار برآورد شده است. عمده‌ترین اقلام صادراتی ترکیه به آن کشور شامل: مواد غذایی، پلاستیک و اشیای پلاستیکی، محصولات نساجی، کفش و صنایع تولیدی است و عمده‌ترین اقلام وارداتی ترکیه، مواد معدنی (ذغال سنگ)، انواع روغن، پشم و نخ پشمی و مس می‌باشد. شرکتهای آفریقای جنوبی بیشتر در زمینه معدن مایل به سرمایه‌گذاری در ترکیه هستند. همین گزارش حاکی است که این دو کشور با سابقه روابط ده ساله، به منظور توسعه هر چه بیشتر روابط خود، در سال میلادی گذشته یک مرکز تجاری مشترک در هر دو کشور افتتاح کرده‌اند. تایوان نیز با اعزام یک هیأت تجاری به آفریقای جنوبی در شهریور ۷۳، علاقه‌مندی خود را به توسعه روابط تجاری با این کشور، خصوصاً در

زمینه سرمایه‌گذاری در بخشهای معدن، هتلداری و پتروشیمی ابراز کرده است^(۲). بعد از رفع کلیه تحریمهای بین‌المللی اقتصادی علیه آفریقای جنوبی، انتقال آرام قدرت و ثبات سیاسی در این کشور، بسیاری از شرکتهای بزرگ غربی تمایل خود را به سرمایه‌گذاری جدید در این کشور نشان داده‌اند. به عنوان نمونه از شرکت Heinz می‌توان نام برد که مدیر اجرایی ارشد آن ابراز داشته است که آفریقای جنوبی تنها به صورت یک بازار مصرف صرف نیست، بلکه پل ارتباطی مطمئنی است برای کل منطقه جنوب صحرا^(۳) و جمعیت یکصد میلیونی این منطقه و دقیقاً به همین دلیل، فرصتهای زیادی را برای بازاریابی به وجود آورده است^(۴).

نقش اقتصادی کشور آفریقای جنوبی حداقل بین کشورهای همسایه خود کاملاً محسوس است. از دیر زمان کشورهای همجوار دارای وابستگی‌هایی به آفریقای جنوبی بوده‌اند. کشور آفریقای جنوبی با چند کشور همسایه، به اسامی: بوتسوانا^(۵)، سیسکی^(۶)، لسوتو^(۷)، نامیبیا^(۸)، سوازیلند^(۹) و وندا^(۱۰) و ترانسکی^(۱۱)، دارای یک اتحادیه اقتصادی موسوم به «منطقه

1- Business Week, May 2, 94, P. 16.

۲- بولتن اقتصادی خبرگزاری ج.ا.ایران، شماره ۹۹، ص ۳۳

3- Sub-Saharan Region

۴- بولتن اقتصادی خبرگزاری ج.ا.ایران، شماره ۱۲۷، ص ۳۸

5- Bophuthatswana 6- Ciskei

7- Lesotho 8- Namibia

9- Swaziland 10- Venda

11- Transkei

اگرچه فعالیتهای هسته‌ای رژیم سابق آفریقای جنوبی محرمانه صورت می‌گرفت لیکن بعضی از تحقیقات منابع خارجی حاکی از توان بالای رژیم مزبور در مورد انرژی هسته‌ای بود. طبق اسناد منتشره در اوایل سال ۱۹۹۴ میلادی در بعضی از مطبوعات غربی، رژیم آپارتاید همکاری گسترده‌ای با رژیم صهیونیستی در طراحی ساخت سلاحهای هسته‌ای با توانایی تخریبی بسیار بالا داشته است. در سال ۱۹۸۸ میلادی یکی از افسران نیروی هوایی آفریقای جنوبی در دادگاه اقرار نمود که از طرف وزیرکار این کشور مأموریت تهیه مواد «تریتیوم» را^(۸) از اسرائیل داشته است. «تریتیوم» گازی است که برای انفجار قدرت سلاحهای هسته‌ای به کار می‌رود. طبق اطلاعات ارائه شده به «آژانس بین‌المللی انرژی اتمی» توسط «مرجع بین‌المللی انرژی اتمی»^(۹) که وظیفه نظارت بر اجرای «معاهده منع تکثیر سلاح هسته‌ای»^(۱۰) منعقد در سازمان ملل متحد را به عهده

پولی مشترک^(۱) می‌باشد. مبادلات تجاری و ارزی بین اعضای این اتحادیه تابع هیچ گونه محدودیت قانونی نیست و کلیه کشورهای خارج از این منطقه به عنوان «منطقه غیرتبعه»^(۲) شناخته شده‌اند که مبادله با این کشور از طریق حسابهای بانکی ویژه‌ای با عنوان «حساب غیرتبعه»^(۳)، «حساب راندمالی»^(۴) و «حساب بلوکه شده مهاجر»^(۵) صورت می‌گیرد.

کشور آفریقای جنوبی دارای یک اتحادیه گمرکی با کشورهای بوتسوانا، لسوتو، نامیبیا و سوازیلند تحت عنوان «اتحادیه گمرکی آفریقای جنوبی»^(۶) می‌باشد و صادرات بعضی از کالاها به خارج از اتحادیه مزبور، به دلیل محدودیت تولید در داخل آفریقای جنوبی یا دلایل استراتژیک، مستلزم اخذ مجوز صادرات می‌باشد.^(۷)

۳- موقعیت آفریقای جنوبی از نظر علم و تکنولوژی

نظر به اینکه رژیم سابق حاکم بر آفریقای جنوبی، متحد غرب بود و در راستای سیاستهای کشورهای استعمارگر حرکت می‌نمود، لذا کشورهای غربی و اعمارشان هیچ‌گونه محدودیتی برای انتقال تکنولوژی پیشرفته به آفریقای جنوبی ایجاد نمی‌کردند. بر همین اساس، کشور آفریقای جنوبی به بسیاری از انواع تکنولوژیهای پیشرفته از جمله تکنولوژی استفاده و بهره‌برداری از انرژی هسته‌ای دست‌یافته بود.

1- Common Monetary Area.

- Business Week, Oct, 11, 93, P. 23.

2- Non-Resident Area

3- Non-Resident Account

4- Financial Rand Account

(راند، اسم واحد پول آفریقای جنوبی است).

5- Emigrant Blocked Account

6- Southern African Customs Union (SACU)

7- I.M.F. Exchange Arrangements and Exchange Restrictious, Annual Report, 1993.

8- Tritium

9- International Atomic Energy Authority (IAEA)

10- Nuclear Non-Proliferation Treaty (NPT)

صهیونیستی با رژیم آپارتاید در زمینه تکنولوژی هسته‌ای، بعد از قدرت گرفتن دولت مردمی در کشور آفریقای جنوبی، این موضوع برای غرب و رژیم صهیونیستی از حساسیت ویژه‌ای برخوردار گردیده، به طوری که حتی سوء قصدهای صورت گرفته و کلیه کارشناسان صنایع تسلیحاتی آفریقای جنوبی را به سازمان جاسوسی اسرائیل (موساد) منتسب نموده‌اند. به گزارش هفته نامه انگلیسی «ساندی تایمز»، موساد در قتل ۷ تبعه آفریقای جنوبی که در صنایع تسلیحاتی و شیمیایی این کشور فعال بوده‌اند، دست داشته است. به اعتقاد ناظران، کشته‌شدگان احتمالاً به دلیل فروش اطلاعات و تکنولوژی ساخت سلاح اتمی به کشورهای عربی، مورد سوء ظن موساد قرار گرفته‌اند. این اتهامات آن چنان قوی است که موجب بروز اختلاف نظر بین دولت جدید آفریقای جنوبی و رژیم صهیونیستی گردیده و وزیر دفاع آفریقای جنوبی تهدید کرده که در صورت اثبات دخالت موساد در این قتلها، آفریقای جنوبی رابطه مخصوص خود با اسرائیل را قطع و تمام قراردادهای نظامی خود را با این رژیم فسخ خواهد کرد^(۴).

ایجاد تماس و روابط نزدیک دولت نلسون ماندلا با جمهوری اسلامی ایران

دارد، دولت سابق آفریقای جنوبی اذعان کرده که برنامه‌های هسته‌ای آن کشور شامل تجزیه «لیتیوم-۶»^(۱) (وسیله‌ای برای تولید «تریتیوم») می‌باشد. همچنین طبق یکی دیگر از اسناد «مرجع بین‌المللی انرژی اتمی»، در اوایل دهه ۱۹۸۰ طراحی ساخت رآکتور ۱۵۰ مگاواتی با توانایی تولید تریتیوم و «پلوتونیوم»^(۲) جزو برنامه‌های هسته‌ای رژیم آپارتاید بوده است.

طبق افشاگریهای افسر مذکور، قرار بود که در مقابل تهیه ۳۰ گرم تریتیوم از اسرائیل، ۶۰۰ تن اکسید اورانیوم تحویل این کشور گردد^(۳). به استناد کتابی^(۴) که اخیراً در غرب انتشار یافته، معاملات هسته‌ای رژیم سابق آفریقای جنوبی با رژیم صهیونیستی از طریق واحد اطلاعاتی اسرائیل موسوم به "Lish Kal le-Kishrei" صورت می‌گرفت. این واحد متخصص در زمینه خریدهای هسته‌ای و تکنولوژیکی از خارج بوده و بعد از رسوایی جاسوسی که در سال ۱۹۸۵ میلادی در ایالات متحده امریکا روی داد، به دلیل ارتباط عامل این رسوایی یعنی "Jonathan Jay Pollard" با این واحد، مورد شناسایی افکار عمومی آن کشور قرار گرفت. رژیم سابق آفریقای جنوبی با دستیابی به تکنولوژی و مواد لازم، به ساخت کلاهکهای هسته‌ای اقدام ورزیده بود که بعد از برگزاری انتخابات آزاد در این کشور و پیروزی نلسون ماندلا، به گواهی آژانس بین‌المللی اتمی، دولت جدید این کشور کلیه کلاهکهای هسته‌ای خود را نابود کرده است^(۵).

نظر به همکاری نزدیک رژیم

1- Lithium-6 2- Plutonium
3- "Africa Confidential", 4, Feb, 94, P.1.
4- William Burrows and Robert Windrem, Critical Mass (London: Simon and Schuster), 1994

۵- روزنامه همشهری، ۷۳/۵/۳۰، ص ۱۵
۶- روزنامه اطلاعات (اطلاعات ضمیمه)، ۷۳/۴/۳۰، ص ۴.

از نظر اقتصادی نیز، وجود پالایشگاههای نفتی، صنایع بزرگ و نیز بازار بزرگ مصرف در آفریقای جنوبی و از طریق آن کشور با رهیابی به بازار منطقه جنوب قاره آفریقا با جمعیتی بالغ بر یکصد میلیون نفر، زمینه‌های تجاری و صنعتی بسیار خوبی برای خارجیان ایجاد نموده که بعضی از کشورها (از جمله ترکیه) سریعاً در جهت استفاده از فرصتهای موجود در آفریقای جنوبی حرکت می‌کنند که سرعت عمل ایران در رابطه با بازاریابی در این منطقه گسترده، بسیار ضروری به نظر می‌رسد.

کشور آفریقای جنوبی به دلیل قرنهای سلطه سفیدپوستان، شدیداً از نظر تکنولوژی پیشرفته، بویژه تکنولوژی بهره‌برداری از انرژی هسته‌ای مورد هدایت و پشتیبانی کشورهای غربی بوده است که این موضوع نیز جنبه دیگری را برای بسط روابط جمهوری اسلامی ایران با این کشور فراهم ساخته است. در مجموع از نظر سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و علمی، زمینه‌های همکاری بسیار مساعدی برای جمهوری اسلامی ایران با کشور آفریقای جنوبی و حکومت جوان آن وجود دارد که لازمه تحقق آن اتخاذ تصمیمات صحیح و سریع توسط دولت و دستگاههای ذی‌ربط می‌باشد.

موجب گردیده که غرب و رژیم صهیونیستی، مراتب نگرانی خودشان را علنی ساخته و در این زمینه دولت جدید آفریقای جنوبی را تهدید کنند. به طوری که رادیو امریکا در چندماه قبل گزارشی پخش نمود که: «دولت آفریقای جنوبی به حمایت و قدرت کشورهای غربی در زمینه اقتصاد و تکنولوژی نیاز مبرم دارد و ماندلا هرگز به این فکر نخواهد افتاد که ارتباط با کشورهای پیشرفته همانند امریکا و اسرائیل و سایر کشورهای غربی را قطع کند»^(۱).

یکی از مفسران رادیو امریکا نیز اظهار داشته است که: «به نفع ماندلا نیست که رابطه خود را با امریکا و اسرائیل، قربانی رابطه با ایران کند. تحکیم روابط تهران و ژوهانسبورگ نباید به تباه شدن مناسبات آفریقای جنوبی با امریکا یا اسرائیل بینجامد»^(۲).

۴- نتیجه‌گیری

کشور آفریقای جنوبی با دارا بودن موقعیت جغرافیایی استراتژیک و نفوذ اقتصاد سنتی بر کشورهای کوچک جنوب آفریقا از طریق پیمانهای اقتصادی منطقه‌ای و نفوذ و اعتبار سیاسی دولت جدید این کشور به رهبری ماندلا در قاره آفریقا از طریق سازمان وحدت آفریقا و دیدگاههای انقلابی این دولت، همچنین وجود گروههای سیاسی و اجتماعی مسلمان در این کشور، زمینه‌های مناسبی برای مشارکت دو کشور ایران و آفریقای جنوبی در مورد موضوعات بین‌المللی فراهم نموده است.

۱- روزنامه اطلاعات (اطلاعات ضمیمه)، ۷۳/۳/۱، ص ۲

۲- روزنامه اطلاعات (اطلاعات ضمیمه)، ۷۳/۳/۱، ص ۲